

De roep om te luisteren

— DEEL 2 : DE STEM VAN DE ECONOMIE —

tearfund

Inleiding

De roep om te luisteren

Deel 2 : De stem van de economie

Hoe spreekt God door de schepping? We leven in een tijd waarin we elkaar soms niet meer verstaan en het klimaatalarm steeds luider klinkt. We weten niet altijd wat God van ons vraagt op het gebied van duurzaamheid. Dat maakt het lastig een antwoord op deze vraag te geven. Vandaag de dag wordt veel overstemd door onze eigen agenda, de wensen van de samenleving, mediageluiden of politieke stemmen.

Met de verdiepingsserie “De roep om te luisteren” ga je aan de hand van vijf thema’s de verschillende sleutels om te luisteren ontdekken. Je gaat nadenken over hoe jij op jouw manier in actie kunt komen en hoe jij je eigen stem voor de schepping kunt activeren.

Voor je ligt het tweede deel van de serie: De stem van de economie.

Over Tearfund

Deze serie is voor je gemaakt door Tearfund, initiatiefnemer van het GroenGelovig event dat op 21 oktober 2023 heeft plaatsgevonden. Daar zijn heel veel mooie lessen geleerd en inspiraties gedeeld, wat geleid heeft tot deze verdiepingsserie.

Duurzaamheid is een van de pijlers van ons werk. Een wereld zonder armoede en onrecht, dat is waar Tearfund van droomt. Een duurzame manier van leven en werken is één van de beste strategieën tegen armoede en onrecht. Want armoede en onrecht zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De kracht van Tearfund is daarnaast dat we altijd werken via de lokale kerk of een lokale organisatie en uitgaan van wat er wél is, zodat mensen zélf op kunnen staan uit armoede.

Door dichtbij, in je eigen omgeving zorg te dragen voor de schepping en jouw stem te activeren, kun je recht doen aan mensen ver weg.

Luisteren

Heel tof dat jij gehoor geeft aan de roep om te luisteren. De verdiepingsserie is opgebouwd uit vijf delen:

1. Inleiding: duiding van de tijd
2. De stem van de economie
3. De stem van de Maker
4. De stem van de schepping
5. De stem van je hart

Je gaat als groep stilstaan en geïnspireerd worden om te luisteren naar alle stemmen die om je heen klinken. Kun je de verschillende stemmen onderscheiden? Vind je nog ergens rust om naar de juiste stem te luisteren? In de vijf sessies kom je met elkaar tot rust. Je gaat luisteren, kijken, verwerken en op die manier concreet aan de slag met je eigen leven.

Per sessie vind je de inhoud uitgewerkt: wat je nodig hebt, de opdrachten, de linken naar de diverse materialen. Het is verstandig om deze goed door te lezen, zodat je weet wat er van je verwacht wordt. Mocht je vragen hebben, neem gerust contact met ons op.

Veel zegen!

Mira de Boer
Programmamaker Tearfund

Inhoudsopgave

Inleiding	2
De stem van de economie	6
Bijlagen	
Gedicht Stem van de economie	9
Opdracht Jouw tijd	10
Bijbelstudie Het zuurdesem en de economie	11

Vorbereiding en benodigdheden

Als voorbereiding adviseren we je dit document goed door te lezen. Hierin staat vermeld wat je nodig hebt en wat je van tevoren moet regelen.

- Bedenk op welke locatie je de sessie gaat geven, wie (en hoeveel mensen) je wil uitnodigen en met wie je de meeting voorbereidt.
- Plan een datum en zorg voor de uitnodigingen.

Voor de meeting zelf heb je het volgende nodig:

- Ruimte met een groot scherm, goede internetverbinding en geluid.
- Bijbels, pennen en papier.
- Uitgeprint opdrachtformulier.
- Eventueel de Bijbelstudie van Paul Schenderling uit de bijlage.

De stem van de economie

Duur: ongeveer 1,5 uur

Opening (10 minuten)

Heet iedereen welkom, vertel over de opbouw van de sessie en laat mensen kort met elkaar kennismaken als dit nodig is. Deze sessie gaan we nadenken over de stem van de economie die klinkt, dwars door alles heen. Hoe reageer jij op deze stem? Hoe zou je willen reageren? Dit zijn een paar vragen die langs zullen komen.

Deel de benodigde formulieren uit de bijlage en pennen uit zodat iedereen de opdracht kan invullen.

Vraag of mensen het college van Evert Jan nog hebben bekeken de afgelopen tijd en wat ze ervan vonden. Vraag ook of er mensen zijn die inderdaad een half uur stil op de bank hebben gezeten en wat dit met hen deed.

De stem van de economie (25 minuten)

Kijk en luister naar [de video](#) van de stem van de economie (5 min)

- Laat even tot je doordringen waar je net naar hebt gekeken.
- **Lees** rustig het gedicht voor uit de bijlage en wees daarna twee minuten stil. **Maak** de opdracht uit de bijlage.
- Laat mensen in tweetallen hierover doorpraten.

Korte pauze (10 minuten)

Bijbelstudie (20 minuten)

Als het goed is hebben de mensen de Bijbelstudie van Paul Schenderling over het zuurdesem thuis al doorgelezen. Deel (indien nodig) de studie uit.

- Lees met elkaar hardop Marcus 8: 1-21
- Maak groepen van 4-5 mensen en laat hen onderstaande discussievragen bespreken:

*Paul Schenderling legt een verband tussen het zuurdesem en het gedachtegoed van Herodes: 'Het zuurdesem staat symbool voor **een leer – een logica** – een manier waarop je naar de wereld kijkt. Je ziet het niet, je wordt er continu door beïnvloed en het bepaalt uiteindelijk of jouw leven vrucht draagt of beschimmeld raakt, of een beetje van beide. Herodes is de man die de economie liet groeien, die het grootste paleis in Jeruzalem ooit bouwde, en de grootste tempel ooit. Een **kwantitatieve logica**. Een logica die zo logisch is, dat het heel ons denken doortrekt, tot op de dag van vandaag.*

Kwantitatieve logica, dat is de logica van optellen. De logica dat iets beter wordt, als je er meer van hebt. Het is, vreemd genoeg, ook een logica die overal schaarste en tekort ziet. Van alles is te weinig. Te weinig koopkracht, te weinig parkeerruimte, te weinig personeel, te weinig uren in een dag... Het zuurdesem van Herodes is hetzelfde als wat wij vandaag de dag economische logica zouden noemen. Ook onze samenleving is ervan doordrenkt.'

- Herken je deze logica in je eigen leven? Hoe word jij hierdoor beïnvloed?
- Jezus waarschuwt voor het zuurdesem van de farizeeën en Herodes. Vind je deze waarschuwing terecht? Wat doe jij met deze waarschuwing?

verder op de volgende pagina

Daarna maakt Paul Schenderling de koppeling naar het koninkrijk van God, hoe dit eigenlijk ook een soort zuurdesem is: iets wat alles doordrenkt en beïnvloed. Hij zegt over het wonder dat plaats vindt in Marcus 8: ‘... die groep met eenvoudige, onaanzienlijke mensen, die zorgeloos luisteren naar de woorden van de HEER en de tijd vergeten, die in het gras gaan zitten en het gezellig hebben met elkaar, die een eenvoudige maaltijd van brood en vis voorgezet krijgen..., die mensen maken een voorproefje van het **messiaanse banket** mee! Je ziet het pas als je het doorhebt!

Wat we zien als we met andere ogen naar de maaltijd met Jezus gaan kijken, is het zuurdesem van Gods Koninkrijk. Het zuurdesem van Gods Koninkrijk richt zich op iets totaal anders dan het zuurdesem van Herodes: het richt zich op **kwaliteit** in plaats van kwantiteit. Het richt zich op één kwaliteit in het bijzonder: **het opbouwen van gemeenschappen die gericht zijn op rechtvaardigheid, vrede en vreugde (Romeinen 14:17).**’

- Wat vind je van deze gedachte?
- Hoe kan jij in jouw leven meer op kwaliteit focussen in plaats van kwantiteit? Welke concrete stap zou jij kunnen maken?

Uit de praktijk (15 minuten)

[Kijk](#) naar het verhaal van Anja Haga.

- Praat met elkaar door over wat dit verhaal met je doet. Zou jij jouw leven plasticvrij kunnen maken? Waarom wel? Waarom niet? Doe dit plenair, tenzij de groep te groot is, breek hem dan op in groepen van 10-15 personen.

Afsluiten (5 minuten)

Maak de afspraak voor de volgende keer en benadruk dat mensen hun ingevulde opdracht meenemen. De volgende keer ga je hiermee verder.

Let op!

De volgende keer ga je met elkaar kijken naar Ruth Valerio, een Engelstalige spreker. Deze video is niet ondertiteld.

Stem van de Economie

Ren maar. Vlieg maar.
Geef me alles wat je hebt.
Je tijd. Je energie. Je geld.
Dans met mij.

Met bravours en bombarie,
sleur ik je mee in mijn armen.
Ik fluister in je oren
dat je mij nodig hebt.
Wat zijn we een goede match,
jouw ego en het mijne!
Dans met mij.

Ik betaal je, beloon je, kroon je
met rijkdom, macht en status.
Ik maak 'groei' tot jouw nieuwe geloof.
Laat je voelen dat het nooit genoeg is.
Het is van jou; hier heb je toch recht op?

Scroll maar, kijk maar, koop maar,
geef me alles wat je hebt.
Je tijd. Je energie. Je geld.
Dans met mij.

Kom maar in mijn armen,
bij mij kom je niks tekort.
Ik fluister in je oren.
ik geef je alles wat jij nodig hebt.
Wat zijn we een goede match,
jouw hebzucht en de mijne!
Dans met mij.

Ik betaal je, beloon je, kroon je
met rijkdom, macht en status.
Ik maak 'groei' tot jouw nieuwe geloof.
Laat je voelen dat het nooit genoeg is.
Het is van jou; hier heb je toch recht op?

Ik pak je. Ik heb je.
Jij doet wat ik wil.
Je weet het niet eens.
Je bent mij al vergeten.

Maar ik? Ik vergeet het niet.
Hoe ik je kan bespelen.
Ik onthoud het, ik voed het, telkens opnieuw.
Jij danst nu voor mij.

Gedicht geschreven door Hanna van der Horst en Lydia van Maurik. Voorgelezen tijdens Groengetoef op 21 oktober 2023.

Opdracht Jouw tijd

De meesten van ons hebben een agenda: de plek waar je noteert op welk tijdstip je activiteiten uitvoert. Maar stel nou dat je niet alleen je activiteiten zou noteren, maar ook de drijfveer achter deze activiteiten? Achter welke keuzes, gewoontes of tijdsbestedingen in jouw dagelijks leven zit een economische drijfveer?

Schrijf jouw activiteiten op (het wat) in de eerste kolom. In hoeverre komt wat jij doet overeen met wat jij wilt? Waardeer jouw keuze met het aantal sterren in de derde kolom.

Activiteit	Drijfveer achter deze keuze	ik zou het liever anders doen	hier sta ik volledig achter
Ik pak 3x per week de auto	Dan ben ik sneller op mijn werk dan met de trein	★ ★ ★ ★ ★	
		★ ★ ★ ★ ★	
		★ ★ ★ ★ ★	
		★ ★ ★ ★ ★	
		★ ★ ★ ★ ★	
		★ ★ ★ ★ ★	
		★ ★ ★ ★ ★	
		★ ★ ★ ★ ★	

Bijbelstudie

Het zuurdesem en de economie

Paul Schenderling, november 2023

Tekstgedeelte: Marcus 8:1-21

Welk beeld heb je bij het Koninkrijk van God? Lange tijd had ik daar nauwelijks een beeld bij. Totdat ik ontdekte dat **het feestmaal** een centrale rol speelt in de voorstelling die het Oude en Nieuwe Testament geven over het Koninkrijk. Neem bijvoorbeeld Jesaja 25, een visioen over de eindtijd:

Op deze berg richt de HEER van de hemelse machten voor alle volken een feestmaal aan: uitgelezen gerechten en belegen wijnen, een feestmaal rijk aan merg en vet, met pure, rijpe wijnen. Op deze berg vernietigt de HEER de sluier waarmee alle volken omhuld zijn, het kleed dat alle volken bedekt.

Het is een prachtige, beeldende voorstelling. Maar er is met dat beeld ook iets vreemds aan de hand. Op het feestmaal zal de sluier voor onze ogen weggenomen worden. Waarom moet er een sluier weggenomen worden? Wat zien wij niet en waarom zien wij het niet?

Wat wij niet zien en waarom we het niet zien, dat is één van de centrale

onderwerpen in het Bijbelboek Marcus.

In Marcus zien we namelijk dat ook als Jezus, de hemelse Koning Zelf, in ons midden is, wij het hemels Koninkrijk niet zien. Zelfs de discipelen niet. Neem bijvoorbeeld Marcus 8. Nadat Jezus tot tweemaal toe een grote groep mensen te eten heeft gegeven, eerst 5.000 mensen en daarna nog eens 4.000 mensen, stappen Jezus en de discipelen in een schip.

Marcus schrijft met humor: ze hadden één Brood bij zich, maar meteen maakten ze zich zorgen dat ze geen brood bij zich hadden. Dat ene Brood, dat is natuurlijk Jezus Zelf, het levende Brood.

Dan zegt Jezus, die weet wat er in hen omgaat, onverwacht tegen hen: *Kijk uit, pas op voor het zuurdeeg van de Farizeeën en voor het zuurdeeg van Herodes.*

Ik stel me zo voor dat de discipelen Jezus niet-begrijpend hebben aangekeken.

Zuurdesem van de Farizeeën, van Herodes?!? Huh, wat, waarom?

Weet je hoe zuurdesem werkt?

Neem een kom met water en meel.

Meer heb je niet nodig: water, meel,

warmte, reinheid, zuurstof en tijd. ‘En waar is de zuurdesem dan?’, vraag je je af.

Dat is nou precies de crux: het zuurdesem kun je niet zien en je kunt het niet maken. Het komt letterlijk aanwaaien, uit de lucht. Het is dat ene, essentiële ingrediënt van het brood, dat het hele brood doortrekt en bepalend is voor de kwaliteit van het brood, dat ongrijpbaar is. Als het goed gaat, komt er zuurdesem aanwaaien dat een smakelijk brood oplevert. Als je pech hebt, komt het verkeerde gist aanwaaien en dan gaat het brood schimmelen en maakt het je ziek.

Het zuurdesem staat symbool voor **een leer – een logica** – een manier waarop je naar de wereld kijkt. Je ziet het niet, je wordt er continu door beïnvloed en het bepaalt uiteindelijk of jouw leven vrucht draagt of beschimmeld raakt, of een beetje van beide.

Terug naar de Bijbel.

Wie was Herodes? Herodes is de man die de economie liet groeien, die het grootste paleis in Jeruzalem ooit bouwde, en de grootste tempel ooit. De man die grote, drank overgoten feestjes bouwde, met seks, drugs & rock-'n-roll. Kortom, een man van de kwantiteit, kwantiteit die zichtbaar is. Maar er zit ook een **onzichtbare leer** achter. Een **kwantitatieve logica**. Een logica die zo logisch is,

dat het heel ons denken doortrekt, tot op de dag van vandaag. Kwantitatieve logica, dat is de logica van optellen. De logica dat iets beter wordt, als je er meer van hebt. Het is, vreemd genoeg, ook een logica die overal schaarste en tekort ziet. Van alles is te weinig. Te weinig koopkracht, te weinig parkeerruimte, te weinig personeel, te weinig uren in een dag...

Ik hoef nu denk ik niet meer uit te leggen dat het zuurdesem van Herodes hetzelfde is als wat wij vandaag de dag economische logica zouden noemen. Ook onze samenleving is ervan doordrenkt.

Het lastige van dat zuurdesem van Herodes, de kwantitatieve logica, is: je mist minstens de helft van de realiteit. Maar je ziet pas wat je mist, als je met andere ogen gaat kijken. En dat is waar Jezus op aandringt bij de discipelen: kijk uit, je weet niet wat je mist! Zien jullie niet wat er net bij die groepen mensen is gebeurd? Even denken, hoor, wat is er ook alweer gebeurd? O ja, Jezus gaf 5.000 en 4.000 mensen te eten, terwijl ze bijna niks hadden meegenomen. Nou, dat vinden we wonderbaarlijk. Dus hebben onze voorouders er het kopje ‘*wonderbare spijziging*’ boven gezet. En zo zien we het nog steeds.

Het punt is: daardoor zien we net als de discipelen *nog steeds niet* wat er is gebeurd! We focussen op

het kwantitatieve aspect – wat veel broden en vissen, zeg! – en kijken straal langs het werkelijke wonder. Dat gold ook voor mij. Ik moest een overdenking houden over deze tekst en las de tekst een aantal keren achter elkaar. En toen las ik dat ene zinnetje:

En Hij droeg de discipelen op om alle mensen in groepen te laten zitten in het groene gras.

Zitten in het groene gras, waar ken ik dat ook alweer van? Ja, ik weet het, dat staat natuurlijk in Psalm 23: 7

*De HEER is mijn herder,
mij ontbreekt niets.
Hij laat mij rusten in groene
weiden,
Hij leidt mij zachtjes naar
vredige wateren.*

En die berg waar die 5.000 mensen samenkwamen? Verrek, dat doet denken aan de berg uit Jesaja 25. Hee, en wacht eens even, bij die tweede maaltijd kwamen Jezus en de discipelen langs Dekapolis, door niet-Joods gebied, waar Hij met een Syro-Fenicische vrouw sprak en zieken genas. Dus die 4.000 mensen, daar zitten vrouwen bij, en kinderen, en mensen uit andere volken, en ouderen, en zieken, en armen, en zondaars.

Nu zie ik het pas: dit is het feestmaal op de berg, het feestmaal voor de volken!

Je verkijkt je er compleet op: die groep met eenvoudige, onaanzienlijke mensen, die zorgeloos luisteren naar de woorden van de HEER en de tijd vergeten, die in het gras gaan zitten en het gezellig hebben met elkaar, die een eenvoudige maaltijd van brood en vis voorgezet krijgen, die mensen hebben een voorproefje van het **messiaanse banket** meegemaakt! Je ziet het pas als je het doorhebt!

Wat we zien als we met andere ogen naar de maaltijd met Jezus gaan kijken, is het zuurdesem van Gods Koninkrijk. Het zuurdesem van Gods Koninkrijk richt zich op iets totaal anders dan het zuurdesem van Herodes: het richt zich op **kwaliteit** in plaats van kwantiteit. Het richt zich op één kwaliteit in het bijzonder: **het opbouwen van gemeenschappen die gericht zijn op rechtvaardigheid, vrede en vreugde (Romeinen 14:17).**

Rechtvaardigheid, vrede en vreugde, wat houdt dat in? Rechtvaardigheid gaat over eenvoud: het is beter om weinig te hebben en in harmonie te leven met andere levende wezens, dan om veel te hebben en andere mensen en de aarde uit te putten. Of, nog korter gezegd: *Leef eenvoudig, zodat anderen eenvoudigweg kunnen leven. (Live simply, so others may simply live.)* (Een citaat dat is toegeschreven aan

Mahatma Ghandi.)

Vrede gaat over inclusiviteit. Armen en rijken, zieken en gezonden, bekenden en vreemdelingen, jongeren en ouderen: ze horen allemaal aan Gods tafel van de broeder- en zusterschap. Dus: deel je leven, je bezittingen en wat er op je hart ligt met mensen met verschillende achtergronden, bij je thuis, in de straat, in je bedrijf, in je kerk.

Eenvoud is heel goed te combineren met inclusiviteit: als je minder koopt en meer deelt en repareert, dan heb je meer contacten met mensen met wie je deelt en repareert, dan heb je op den duur minder geld nodig, en als je minder geld nodig hebt, dan hoeft je minder te werken voor geld en houd je meer tijd over voor ontmoeting: familie, vrienden en vrijwilligerswerk.

Vreugde gaat over het waaien van de Heilige Geest, die energie, spontaniteit en creativiteit brengt. Energie, spontaniteit en creativiteit zijn Gods antwoord op het vertrouwen dat we in Hem stellen. Als we minder bezitten, meer delen en weggeven en afhankelijker durven zijn van God en van elkaar, dan zorgt de Geest ervoor dat de sluier van onze ogen valt. Ineens zien we **de overvloed van wat er al is**: de overvloed

van de natuur, de overvloed van zegeningen die God ons geeft, de overvloed van mogelijkheden die gemeenschappen in zich hebben om met beperkte middelen een gemeenschapseconomie te stichten en draaiende te houden... En bovenal: de overvloed aan vreugde die we samen kunnen creëren met bijna niks!

En de vreugde, daar wil ik mee afsluiten.

Ik zou alleen nog willen zeggen: neem het tellen, het rekenen, het luisteren naar de stem van de economie en de economische logica niet al te serieus. Ga in het gras zitten met mensen om je heen en geniet van wat er al is. Dan hoop ik dat het zuurdesem van Gods Koninkrijk komt aanwaaien in je leven. En dan hoop ik dat het gaat gisten in je leven! Gisten van rechtvaardigheid, vrede en vreugde.

tearfund.nl

Joseph Haydnlaan 2a, 3533 AE Utrecht | Postadres: Postbus 8170, 3503 RD UTRECHT
T 030 69 69 600 E info@tearfund.nl [f](https://www.facebook.com/tearfundNL) [i](https://www.instagram.com/tearfundNL) [t](https://twitter.com/tearfundNL) /tearfundNL

tearfund

» samen recht doen